

III. RECENZJE

EMIL PLEWA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

e-mail: emiple@amu.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0001-5303-4843>

**Dariusz Makiła (red.), *Konstytucyjna historia Polski XIX–XX w.*,
Warszawa 2024, ss. 533**

Przedmiotem recenzji jest zbiorowe interdyscyplinarne opracowanie monograficzne pod redakcją naukową prof. dr. hab. Dariusza Makiły, pt. *Konstytucyjna historia Polski XIX–XX w.*, wydane nakładem Polskiego Wydawnictwa Naukowego (PWN) w Warszawie w 2024 r. Publikacja przynależy do serii niezwykle cenionych przez środowisko akademickie podręczników do nauki historii państwa, prawa i administracji¹. Zbiór wskazanych ksiąg zdążył już ukształtować niejedno pokolenie prawników oraz absolwentów innych kierunków prawniczych czy politologicznych poprzez przybliżenie młodym adeptom sztuki prawniczej w przystępny sposób bogatej, zróżnicowanej i często nieoczywistej historii dziejów państwowości oraz prawa i administracji. Redaktorem naukowym cyklu podręczników jest prof. dr hab. Marian Kallas.

¹ Do tej pory w serii ukazały się (uwzględniono najnowsze wydania): A. Bereza, G. Smyk, W.P. Tekely, *Historia administracji w Polsce 1764–1989. Wybór źródeł*, Warszawa 2006; S. Godek, M. Wilczek-Karczewska, *Historia ustroju i prawa w Polsce do 1772/1795. Wybór źródeł*, Warszawa 2006; M. Kallas, M. Krzymkowski, *Historia ustroju i prawa w Polsce 1772/1795–1918. Wybór źródeł*, Warszawa 2006; S. Rogowski, *Historia ustroju i prawa w Polsce 1918–1989. Wybór źródeł*, Warszawa 2006; M. Klementowski, *Powszechna historia ustroju*, Warszawa 2012; A. Bereza i in., *Powszechna historia ustroju. Wybór źródeł*, Warszawa 2016; W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Bérrier, *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2018; D. Makiła, *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2019; A. Dziadzio, *Powszechna historia prawa*, Warszawa 2020; M. Kallas, *Historia ustroju w Polsce*, Warszawa 2020; W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764–2020*, Warszawa 2020; D. Makiła (red.), *Konstytucyjna historia Polski XIX–XX w.*, Warszawa 2024.

Już analizując spis treści, można zauważyć, że tom traktuje o nieoczywistych zagadnieniach związanych z historią polskiego konstytucjonalizmu, zarówno w perspektywie nauk prawnych, nauk o polityce, jak i historii. O ile dzieje polskich konstytucji po 1918 r. są stosunkowo dobrze znane w środowisku prawników, historyków i politologów, o tyle te sprzed 1918 r. ograniczają się w zasadzie do faktu istnienia Konstytucji 3 maja i Konstytucji Księstwa Warszawskiego. Omówienie innych aktów rangi ustawy zasadniczej pozwala zatem przybliżyć nieoczywiste, mniej znane akty normatywne. Tym bardziej – jak trafnie zauważa redaktor w przedmowie – że „historia konstytucyjna Polski zyskuje ostatnio na znaczeniu. Nie jest to wynikiem mody, ale konieczności szczególnego spojrzenia na dzieje Polski od strony porządku prawnego, stanowiącego podstawę ustroju państwa” (s. 11).

Na recenzowaną księgę składają się teksty napisane przez siedmioro autorek i autorów (Paweł Cichoń, Michał Gałędek, Dariusz Makilla, Marian Małecki, Agnieszka Łukaszczuk-Walter, Angelika Wojtan, Jacek Zalesny). Monografia wydana w miękkiej oprawie² liczy 534 strony i jest podzielona na przedmowę i dwie części: *Część pierwsza. Konstytucjonalizm w okresie porozbiorowym (1795–1918)*, licząca pięć rozdziałów, i *Część druga. Konstytucjonalizm w Polsce (1918–1997)*, licząca cztery rozdziały. Rozdziały w części pierwszej poświęcone są zagadnieniom konstytucyjnym polskich tworów państwowych i quasi-państwowych, kolejno: Księstwa Warszawskiego (1807–1815), Królestwa Polskiego (1815–1832), Galicji (1772–1918) oraz Królestwa Polskiego (1916–1918). W rozdziałach części drugiej omówiono problematykę konstytucjonalizmu niepodległego państwa polskiego, tj. konstytucję marcową (1918–1935), konstytucję kwietniową (1935–1945), Konstytucję PRL (1944–1989) oraz kwestie związane z najnowszymi dziejami konstytucyjnymi Polski (1989–1997). Tom opatrzone obszerną i uporządkowaną według rozdziałów bibliografią, wykazem skrótów oraz indeksem rzeczowym i osobowym. Przyjęty podział materiału pozwala wyłożyć materię w przejrzysty sposób.

Wątpliwości co do kompleksowego charakteru tego opracowania może budzić brak omówienia pierwszej polskiej konstytucji, która w pamięci zbiorowej osiągnęła rangę mitu założycielskiego. Wszakże nadal co roku świętujemy 3 maja – dzień uchwalenia konstytucji, która nie obowiązuje już od ponad dwustu lat i nie odegrała znaczącej roli w kształtowaniu polskiego ustroju. Należy zgodzić się z redaktorem tomu, że cezura czasową dla polskiego konstytucjonalizmu jest przełom XVIII i XIX wieku, gdyż na skutek dramatycznych wydarzeń historycznych polska myśl konstytucyjna musiała rozwijać się w całkiem innych warunkach niż przed 1795 r. (s. 11). Warto dodać, że między I RP a późniejszymi twórcami na ziemiach polskich brakuje ciągłości ustrojowej i politycznej. Wynika to również z ogólnego wzrostu znaczenia konstytucji jako zasadniczego aktu normatywnego w innych państwach w tym

² Książka dostępna także w wydaniu elektronicznym.

okresie, co oddziaływało także na ziemie polskie. Ustawa rządowa z dnia 3 maja jest także innym rodzajem konstytucji niż jej XVIII-wieczne odpowiedniki, będące już nowoczesnymi konstytucjami. Stąd redaktor trafnie stwierdza w przedmowie, że pierwszy polski akt konstytucyjny wymaga innego traktowania i odrębnego podejścia metodologicznego (s. 11). Z wielu powodów Konstytucja 3 maja nie pozostaje w ciągłości z kolejnymi aktami normatywnymi tej rangi. Chociaż w Konstytucji Księstwa Warszawskiego można odnaleźć pewne podobieństwa strukturalne, np. tytuł I poświęcony panującej religii czy art. 23 dotyczący składu Senatu. Późniejsze akty konstytucyjne wykazują jednak większą ciągłość. Nie ulega natomiast wątpliwości ciągłość konstytucyjna po 1918 r. Stąd pominięcie pierwszego aktu o charakterze ustawy zasadniczej, jak i dziejów konstytucyjnych przed 1795 r. jest w pełni uzasadnione, a kolejne rozdziały tylko potwierdzają metodologiczną słuszność tej decyzji.

Pewien niedosyt pozostawia brak szerszego omówienia Statutu Organicznego dla Królestwa Polskiego³, który konstytucją *sensu stricto* nie był, lecz pełnił *de facto* identyczną rolę dla określonego obszaru państwa i w ten sposób wpisuje się w dzieje konstytucjonalizmu Polski. Badania nad konstytucjonalizmem powinny obejmować nie tylko konstytucje w sensie formalnym, ale także w sensie materialnym. Mimo że omówiono dzieje konstytucjonalizmu w zaborze rosyjskim i austriackim, nie poświęcono w książce miejsca zaborowi pruskiemu (Wielkie Księstwo Poznańskie), a później niemieckiemu. Choć ziemie te nie doczekały się odrębnej konstytucji, a sama materia konstytucjonalizmu na tym obszarze nie jest szerokim zagadnieniem, to analiza aktów normatywnych wchodzących w skład prawa konstytucyjnego dopełniłaby to opracowanie. W monografii nie znalazło się także miejsce na omówienie Konstytucji Wolnego Miasta Gdańska z dnia 17 listopada 1920 r.

Jak zaznaczono wyżej, opracowanie obejmuje konstytucyjne dzieje polskich tworów państwowych i quasi-państwowych (1795–1918) oraz niepodległego państwa polskiego (1918–obecnie). Nie obejmuje natomiast całych dziejów konstytucyjnych na ziemiach polskich, tj. konstytucji państw zaborców, które terytorialnym zakresem obowiązywania obejmowały również ziemie dzisiejszej Polski. Materię tę trudno uznać za doniosłą i bezpośrednio oddziałującą na rodzime akty konstytucyjne, choć zapewne miała swój udział w dziejach polskiego konstytucjonalizmu. Niemniej zagadnienie to może być interesującym materiałem do dalszego opracowania.

Część pierwsza poświęcona jest historii konstytucjonalizmu w okresie porobiorowym (1795–1918). W rozdziale pierwszym (s. 15–46) omówiono oktrojowaną przez cesarza Napoleona Bonapartego Konstytucję Księstwa Warszawskiego⁴ obowiązującą w latach 1807–1815. Jego autor, Michał Gałędek, rozpoczyna od

³ Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r. zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U. Nr 73, poz. 497).

⁴ Ustawa Konstytucyjna Księstwa Warszawskiego [z dnia 22 lipca 1807 r.] (Dz.P.K.W. 1810 r. t. I, nr 1).

wskazania historyczno-politycznego tła nadania konstytucji, przedstawiając rolę twórców Konstytucji 3 maja w nowym porządku polityczno-prawnym. Trafnie zauważa on, że nowa konstytucja dokonała radykalnej zmiany stosunków społecznych i gospodarczych, znosząc poddaństwo chłopów, gwarantując formalną równość wobec prawa oraz rozszerzając prawa polityczne, co czyni Księstwo Warszawskie pierwszym polskim nowoczesnym państwem (s. 19). Ironicznie można zauważyć, że niniejsza konstytucja „w końcu” wprowadziła jakąś formę polskiego absolutyzmu, który wcześniej nie rozwinął się w Rzeczypospolitej w odróżnieniu od wielu państw europejskich. Niemniej fasadowo zachowano instytucję parlamentu. Dużym atutem rozdziału jest przedstawienie sporów pomiędzy różnymi stronnictwami, które odegrały rolę przy uchwaleniu Konstytucji 3 maja, a później były elitami władzy w Księstwie Warszawskim. Inną jego zaletą jest fragment poświęcony administracji księstwa.

W drugim rozdziale (s. 47–108) została przedstawiona Konstytucja Królestwa Polskiego⁵ (1815–1832). Upadek ładu napoleońskiego w Europie oraz wyniki z tego przeobrażenia geopolityczne, w tym w zakresie zwierzchnictwa nad ziemiami Księstwa Warszawskiego, implikowały konieczność zmian ustrojowych. Niedostatek źródeł pierwotnych poświęconych tej problematyce, a także powielanie różnych niepotwierdzonych i wzajemnie sprzecznych informacji przez badaczy sprawiły, że wokół procesu powstania, spisywania oraz oktrojowania tego aktu powstał nieład (s. 47), co utrudnia pełne odtworzenie tych wydarzeń. Autor rozdziału, Michał Gałędek, dokonuje jednak rekonstrukcji i interpretacji faktów, opisanych w różnych źródłach i poddaje je krytycznej analizie, dzięki czemu można (z dozą naukowej ostrożności) oddzielić fakty od opinii.

W rozdziale trzecim (s. 109–137) omówiono mniej znane zagadnienia związane z konstytucjonizmem istniejącego w latach 1815–1846 tworu politycznego, jakim było Wolne, Niepodległe i Ściśle Neutralne Miasto Kraków i jego Okręg. W czasach swego istnienia Wolne Miasto Kraków doczekało się trzech konstytucji w 1815, 1818 i 1833 r.⁶ Autor, Paweł Cichoń, przybliży okres, który jest zazwyczaj marginalizowany, lecz istotny dla historii ziem polskich pod zaborami.

Rozdział czwarty (s. 138–200) został poświęcony problematyce konstytucjonalizmu w Galicji, który przez pewien czas funkcjonował równoległe do pozostającego m.in. pod „opieką” Austrii Wolnego Miasta Krakowa. Autor tego rozdziału, Marian Małecki, słusznie rekonstruuje wydarzenia i przedstawia ewolucję ustroju z uwzględnieniem tła historycznego, politycznego i społecznego, poczynawszy od I rozbioru Polski, przez niezrealizowany projekt konstytucji dla Galicji *Charta Leopoldina*, oraz tzw. konstytucję grudniową (1867), aż do rozpadu Austro-Węgier w 1918 r.

⁵ Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r. (Dz.P.K.P. t. 1, nr 1).

⁶ Niektórzy badacze traktują konstytucję z 1818 r. jako wersję rozszerzoną, znowelizowaną wersję konstytucji z 1815 r., a nie jako odrębną konstytucję.

W piątym i ostatnim rozdziale (s. 201–209) części pierwszej autorzy, Dariusz Makiłła i Angelika Wojtan, przybliżyli wydarzenia, które nie pozostały w zbiorowej pamięci polskiego społeczeństwa, a w wielu opracowaniach historycznych są jedynie wzmiankowane lub całkowicie pomijane. W tym treściwym rozdziale autorzy, zarysowując burzliwe tło historyczne, przedstawili kolejne akty normatywne składające się na materię konstytucyjną Królestwa Polskiego (1916–1918).

Druga część została przeznaczona na omówienie dziejów prawa konstytucyjnego w niepodległym, choć nie zawsze suwerennym państwie polskim, kolejno II Rzeczypospolitej Polskiej, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz dzisiejszej III Rzeczypospolitej Polskiej.

W pierwszym rozdziale (s. 213–273) autorka, Angelika Wojtan, podjęła się rekonstrukcji wydarzeń związanych z kształtowaniem się ustroju odtworzonej po 123 latach zaborów Rzeczypospolitej. Co warto podkreślić, zarówno przed zaborami, jak i w ich trakcie ziemie polskie funkcjonowały w ramach monarchii. Tymczasem odrodzone państwo polskie miało budować swój system konstytucyjny jako republika. To w naturalny sposób zmusiło twórców konstytucji do szukania wzorców poza monarchicznymi państwami zaborczymi, które ponadto wskutek I wojny światowej przeobraziły się w republiki i same poszukiwały koncepcji na nowy ład konstytucyjny. Struktura rozdziału odpowiada trzem etapom: okresowi przejściowemu, między odzyskaniem niepodległości a uchwaleniem konstytucji marcowej⁷; okresowi konstytucji marcowej; noweli sierpniowej⁸.

W drugim rozdziale (s. 274–363) zostały przeanalizowane burzliwe dzieje autorytaryzacji systemu politycznego II Rzeczypospolitej. Jego autorka, Agnieszka Łukaszcuk-Walter, zaczynając od przedstawienia krytyki postanowień konstytucji marcowej, ukazuje proces legislacyjny i polityczny prowadzący do uchwalenia tzw. konstytucji kwietniowej⁹. Na kolejnych stronach drobiazgowo omawia przepisy konstytucji. Rozdział kończy kwestia obowiązywania konstytucji w czasie II wojny światowej, respektowania jej przez różne polskie stronnictwa wśród władz na uchodźstwie, a także zagadnień związanych z rolą konstytucji jako podstawą prawną funkcjonowania Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie aż do 1990 r.

Trzeci rozdział (s. 364–444) został przeznaczony na omówienie konstytucjonalizmu w okresie Rzeczypospolitej Polskiej (1944–1952) i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1952–1989). Termin „konstytucja” z reguły kojarzy się z demokracją. Jednak w przypadku PRL-u konstytucje, kolejno: marcowa, mała konstytucja (1947)¹⁰

⁷ Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267).

⁸ Ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1921 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 442).

⁹ Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 227).

¹⁰ Ustawa Konstytucyjna z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 18, poz. 71).

i docelowa konstytucja zwana stalinowską bądź lipcową¹¹ – z demokratycznymi zasadami miały niewiele wspólnego. Ponadto między literą prawa a praktyką ustrojową istniał znaczny rozdźwięk. Autorka tego rozdziału, Angelika Wojtan, sprawnie prowadzi czytelnika przez zawile realia ustrojowo-polityczne PRL-u, stosowanie konstytucji oraz kolejne nowelizacje konstytucji, które dały początek obecnemu porządkowi konstytucyjnemu RP.

W ostatnim, czwartym rozdziale (s. 445–476) zostały nakreślone dzieje najnowszej konstytucyjnej historii Polski. Autor, Jacek Zalesny, ukazuje proces uchwalenia aktualnie obowiązującej konstytucji¹², poczynając od przedstawienia kompromisowych ustaleń Okrągłego Stołu, przez zmianę aksjologii prawa, małą konstytucję z 1992 r.¹³ i zarys realiów sceny politycznej po 1989 r. Rozdział jest krótki w stosunku do pozostałych, jednak w opracowaniu historycznym omówienie obowiązującej konstytucji powinno objąć aspekty jej powstania i historii stosowania, a nie analizy dogmatycznoprawnej. Trafne jednakże pozostają zamieszczone w książce refleksje, obejmujące 27 lat (na dzień wydania) obowiązywania tego aktu normatywnego. Autor zwraca uwagę na dwa procesy, które zaszły po 1997 r., tj. akcesję Polski do Unii Europejskiej oraz kryzys praworządności, który zaczął się w 2015 r. Mimo że podrozdział ten liczy zaledwie trzy strony, zwrócono w nim uwagę na żywo dyskutowane problemy, których w mojej ocenie można było uniknąć, gdyby twórcy konstytucji skupili się na warstwie merytorycznej, a nie symbolicznej, która zdominowała także dyskurs medialny w czasie debaty nad projektem nowej konstytucji. Autor trafnie zauważa postępujące zwiększanie transferu kompetencji z polskiego Sejmu i Senatu na rzecz organów UE, który w jego ocenie wymknął się spod kontroli i obejmuje coraz to nowsze obszary prawa, choć, jak się zdaje, owo zagadnienie pozostaje poza świadomością większości społeczeństwa. Znacznie ważniejszym problemem, który porusza autor, a którego nie przewidzieli twórcy konstytucji, jest ciąg wydarzeń zapoczątkowany w 2015 r., zwany kryzysem praworządności. Autor przypomina, że praprzyczyną kryzysu związanego z Trybunałem Konstytucyjnym były działania ugrupowania, które określa się dziś mianem obozu demokratycznego. Działania te dały zarazem pretekst oponentom politycznym do jeszcze śmielszych działań przeciwko ładowi konstytucyjnemu, czego konsekwencją zdaniem autora była nieuprawniona uzurpacja kompetencji TSUE w zakresie organizacji władzy sądowniczej państwa członkowskiego, w myśl zasady „gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta”. Szkoda zatem, że w opracowaniu tym zabrakło omówienia wszystkich

¹¹ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (Dz.U. Nr 33, poz. 232).

¹² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

¹³ Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84, poz. 426).

wydarzeń związanych z naruszeniami praworządności po 2015 r. Skala nadużyć, które miały miejsce, była bowiem poza granicami wyobrażeń twórców konstytucji i społeczeństwa, żeby ktokolwiek po 1989 r. mógł posunąć się tak daleko. Kryzys ten pokazał również ułomność konstytucji w sytuacji, gdy przynajmniej jeden ze znaczących zbiorowych aktorów politycznych nie będzie chciał przestrzegać jej norm, a w spolaryzowanym społeczeństwie nie ma dostatecznie ukształtowanych postaw obywatelskich, aby wyrzucić presję na rządzących. Wciąż jednak jesteśmy świadkami tych wydarzeń, które (niestety) nie przeszły jeszcze do historii. Być może opisanie konstytucyjnych dziejów Polski od 2015 r. zasługuje na osobny tom serii?

Oddany w 2024 r. do rąk czytelników podręcznik stanowi niezwykle cenny wykład na temat historii polskiego konstytucjonalizmu. Dobór i systematyzacja treści oraz interdyscyplinarne podejście sprawiają, że jest on przystępny nie tylko dla zaawansowanych czytelników, lecz także dla każdego, kto jest zainteresowany tematyką konstytucyjnych dziejów Polski. Równocześnie tom ten w pełni zaspokaja dociekliwość badaczy problematyki dzięki licznym i starannie przygotowanym odesłaniom do tekstów źródłowych oraz literatury przedmiotu. Bez wątpienia jest to pozycja obowiązkowa w biblioteczkach, nie tylko konstytucjonalistów.

BIBLIOGRAFIA

- Bereza A. i in., *Powszechna historia ustroju. Wybór źródeł*, Warszawa 2016.
- Bereza A., Smyk G., Tekely W.P., *Historia administracji w Polsce 1764–1989. Wybór źródeł*, Warszawa 2006.
- Dajczak W., Giaro T., Longchamps de Brier F., *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2018.
- Dziadzio A., *Powszechna historia prawa*, Warszawa 2020.
- Godek S., Wilczek-Karczewska M., *Historia ustroju i prawa w Polsce do 1772/1795. Wybór źródeł*, Warszawa 2006.
- Kallas M., *Historia ustroju w Polsce*, Warszawa 2020.
- Kallas M., Krzymkowski M., *Historia ustroju i prawa w Polsce 1772/1795–1918. Wybór źródeł*, Warszawa 2006.
- Klementowski M., *Powszechna historia ustroju*, Warszawa 2012.
- Krzymkowski M., Gronowski M., Plewa E. (red.), *Historia ustroju państwa polskiego. Wybrane zagadnienia*, Łódź 2023.
- Krzymkowski M., Plewa E., Gronowski M. (red.), *Ustroje państw współczesnych. Wybrane zagadnienia*, t. I, Łódź 2022.
- Krzymkowski M., Plewa E., Gronowski M. (red.), *Ustroje państw współczesnych. Wybrane zagadnienia*, t. II, Łódź 2022.
- Makiłła D. (red.), *Konstytucyjna historia Polski XIX–XX w.*, Warszawa 2024.
- Makiłła D., *Historia prawa w Polsce*, Warszawa 2019.
- Rogowski S., *Historia ustroju i prawa w Polsce 1918–1989. Wybór źródeł*, Warszawa 2006.
- Witkowski W., *Historia administracji w Polsce 1764–2020*, Warszawa 2020.

DARIUSZ MAKIŁŁA (ED.), *KONSTYTUCYJNA HISTORIA POLSKI XIX–XX W.*,
WARSZAWA 2024, PP. 533

Abstract

The subject of the review article is a collective interdisciplinary monographic study, edited by prof. Ph.D. Dariusz Makiłła, entitled *Konstytucyjna historia Polski XIX–XX w.* [*Constitutional history of Poland in the 19th and 20th centuries*] published by Polskie Wydawnictwo Naukowe (PWN) in Warsaw in 2024. The publication belongs to a series of textbooks on the history of the state, law, and administration, extremely appreciated by the academic community. The scientific editor of the textbook series is prof. Ph.D. Marian Kallas. The reviewed book comprises of texts written by a total of seven authors. The monograph consists of two chronologically arranged parts: *Part One. Constitutionalism in the period after the partitions (1795–1918)*, which consists of five chapters, and *Part Two. Constitutionalism in Poland (1918–1997)*, which consists of four chapters.

Key words: constitutionalism, Polish history, history of state system, Duchy of Warsaw, Polish Kingdom (1815–1914), Second Polish Republic, Galicia, Free City of Cracow